

Nr 7

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 januari 1961 dagtecknad proposition, nr 32, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

**angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444)
om tillståndstvång för byggnadsarbete**

Härigenom förordnas, att lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken enligt lag den 30 april 1959 (nr 132) gäller till och med den 30 juni 1961, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1963.

I samband med propositionen har utskottet behandlat fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 548 av herrar *Kajser* och *Ringaby* och nr 549 av herr *Sjönell m. fl.* samt i andra kammaren nr 650 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* och nr 651 av herr *Stenberg m. fl.*

I motionerna I: 548 och II: 650¹, vilka är likalydande, hemställes, »att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 32 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att ett successivt avskaffande av igångsättningstillståndstvånget och ett överlåtande åt särskilda samarbetsnämnder att lösa frågan om säsongvariationerna bör genomföras, så att ytterligare förlängning av giltighetstiden för lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete efter utgången av juni månad 1963 blir obehövlig».

I de sinsemellan likalydande motionerna I: 549 och II: 651¹ hemställes att »riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 32 måtte besluta att lagen den 30 juni 1943 angående tillståndstvång för byggnadsarbete måtte upphävas med giltighet fr. o. m. 30 juni 1961» samt att »riksdagen måtte i

¹ Motionen i dess helhet tryckt bland andra kammarens motlönner.

skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den offentliga byggnadsverksamheten anpassas i syfte att upprätthålla en jämn sysselsättning och motverka vinterarbetslöshet inom byggnadsfacken samt att de för samma syfte tillskapade, lokala samarbetskommittéerna bibehålles och vidareutvecklas».

Lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete

En redogörelse för lagen har intagits å sid. 3 i propositionen.

Propositionen

I propositionen framhålles till en början de syften — investeringsbegränsning, begränsning av de största städernas expansion till förmån för andra orter samt uppnående av största möjliga vinterbyggande — lagen under den tid den varit i tillämpning främjat. Härefter redogöres för den uppmjukning av byggnadsregleringen som under senare år skett. Av denna redogörelse framgår bl. a., att det villkor om igångsättningstillstånd, som varit gällande sedan generellt byggnadstillstånd infördes för varje slag av byggnadsarbete, upphävts för fem särskilda försöksorter. Departementschefen finner erfarenheterna av de samarbetsnämnder, som inrättats i dessa försöksorter, positiva men påpekar vissa speciella omständigheter som bidragit till det gynnsamma resultatet. Den planering av igångsättningen, som funnits nödvändig för ett fullt utnyttjande av byggnadsindustriens produktionsresurser, anser departementschefen i ökad utsträckning kunna ske genom försorg av lokala samarbetsnämnder. Departementschefen uttalar härefter följande.

Jag har — — — för avsikt att inom kort föreslå Kungl. Maj:t, att kravet på igångsättningstillstånd av länsarbetsnämnd skall slopas i ytterligare fem områden. Valet av områden kommer att ske i samråd med arbetsmarknadsorganisationerna. Varje område kommer att omfatta en centralort jämte till dess arbetsmarknadsområde hörande, kringliggande kommuner. Även beträffande de tidigare försöksorterna kommer jag att undersöka lämpligheten av att vidga samarbetsnämndernas verksamhetsområden till kringliggande kommuner. Jag överväger också att i något län låta planläggningen av igångsättningen omhänderväras av samarbetsnämnd i samtliga de orter, där organisatoriska förutsättningar för en sådan nämnds verksamhet kan anses föreligga. Med ledning av de vunna erfarenheterna av den utvidgade försöksverksamheten med samarbetsnämnder kommer jag vidare att så snart som möjligt överväga att utsträcka denna verksamhet till ytterligare ett antal orter. — Såsom framgår av det anförda kan inom den närmaste tiden påräknas att inom ett ökat antal orter igångsättningstillstånd för byggnadsarbete inte skall erfordras. I dessa orter kommer den nödvändiga planeringen av igångsättningen att handhas av lokala samarbetsnämnder. För övriga orter bör igångsättningsplaneringen liksom hittills handhas av länsarbetsnämnderna. — Den enligt bemyndigande den 30 september 1960 tillkallade utredningen för en översyn av arbetsmarknadspolitiken har i

uppdrag bl. a. att överväga vad som kan göras för att ytterligare utjämna säsongvariationerna särskilt inom byggnads- och anläggningsverksamheten. I avbidan på resultatet av denna utredning synes någon ändring i gällande lagregler på området inte böra vidtagas. — På grund av det anförda bör lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1963.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Motionerna

I motionerna I: 548 och II: 650 anföres, att en utjämning av säsongvariationerna synes vara det enda kvarvarande argumentet för bibehållande av en byggnadsreglering. Då denna fråga uppenbarligen kunnat lösas på ett tillfredsställande sätt i de orter där byggnadsregleringen satts ur spel, borde enligt motionärerna tiden vara inne att släppa kravet på tillståndstvång. Med hänsyn till att steg tagits för en successiv avveckling av regleringen förklarar sig motionärerna dock beredda att vid innevarande års riksdag avstå från att yrka avslag på förslaget om en ytterligare förlängning av lagens giltighetstid med två år. Förslaget att slopa kravet på igångsättningsstillstånd i ytterligare fem områden — vilket förslag enligt motionärerna redan genomförts — finner motionärerna otillräckligt och anser, att redan under den närmaste tiden ytterligare minst lika många områden bör tillkomma »under den fria sektorn». Motionärerna säger sig vidare förvänta, att Kungl. Maj:t intill utgången av juni månad 1963 successivt ökar antalet fria kommuner, så att vid nämnda tidpunkt en faktisk avveckling av byggnadsregleringen genomförts.

I motionerna I: 549 och II: 651 framhålles till en början, att byggnads- lagstiftningens möjligheter att verksamt bidra till skydd för ett fast penningvärde visat sig vara ytterst ringa. Byggnadsreglering som medel för bekämpande av inflation är därför enligt motionärerna befogad endast under extraordinära förhållanden. Motionärerna avvisar därför ett sådant motiv för lagstiftningens bibehållande och finner också lagens användande i lokaliseringssyfte klart olämpligt. Beträffande byggnadsreglering som instrument för säsongutjämning hävdas i motionerna, att utjämningsproblemet kan på ett smidigare sätt lösas på frivillig väg. Motionärerna förutsätter, att om lagstiftningen upphör att gälla samarbetskommittéerna skall kvarstå, och utgår vidare från att stat och kommun planerar sin bygghusskap så att den bidrager till en jämn säsongmässig sysselsättning. I motionerna påpekas slutligen, att regleringen leder till stelhet och minskad anpassningsbarhet i den ekonomiska samhällsutvecklingen och att den är kostsam såväl för det allmänna som för den enskilde.

För den fullständiga motiveringen av motionärernas yrkanden hänvisas till motionerna.

Utskottet

Då utskottet — i sitt utlåtande nr 17 år 1959 — senast tillstyrkte, att giltighetstiden för lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete skulle förlängas med två år, grundades utskottets ställningstagande huvudsakligen på att lagen befanns nödvändig till utjämning av de säsongvariationer inom byggnadsverksamheten som utskottet då fann alltjämt föreligga i en omfattning som ur det allmännas synpunkt icke kunde anses som godtagbar. Utskottet uttalade, att det i och för sig vore önskvärt, om lagen helt kunde avskaffas, men konstaterade, att någon annan ordning än genom byggnadsregleringen för utjämning av intresse motsättningen mellan å ena sidan en rationell drift — innebärande en förläggning av byggnadsverksamheten huvudsakligen till annan del av året än vintersäsongen — och å andra sidan en jämn sysselsättning för de inom byggnadsindustrien verksamma icke var tänkbar, så länge det icke lyckats parterna på denna del av arbetsmarknaden att genom allmänt accepterade överenskommelser lösa säsongvariationernas problem.

De skäl som sålunda anförts för byggnadsregleringens bibehållande tills vidare fann utskottet alltjämt äga giltighet, då utskottet under vårsessionen år 1960 hade att taga ställning till motionsvis framställda yrkanden om upphävande av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete fr. o. m. den 1 oktober 1960 (se utskottets utlåtande nr 2 år 1960). I en vid detta utlåtande fogad reservation hemställde en minoritet inom utskottet om bifall till motionsyrkandet och anförde bl. a., att frågan om hur säsongvariationernas problem skall kunna lösas borde helt överlämnas till arbetsmarknadens parter. Riksdagen biföll utskottets hemställan och lämnade motionerna utan åtgärd.

Det i förevarande proposition framlagda förslaget om ytterligare förlängning av lagens giltighetstid med två år, eller t. o. m. den 30 juni 1963, vilar väsentligen på den uppfattningen, att allt fortfarande någon form av planering av igångsättningen under året är nödvändig, om byggnadsindustriens produktionsresurser skall kunna utnyttjas till fullo. Såsom framgår av den tidigare redogörelsen redovisas i propositionen erfarenheterna av den försöksverksamhet som påbörjats år 1959 och varom nämnts redan i utskottets ovannämnda utlåtande nr 17/1959. Då denna försöksverksamhet visat ett positivt resultat, har departementschefen, på sätt närmare framgår av det i den tidigare redogörelsen intagna uttalandet, för avsikt att vidtaga åtgärder för en utsträckning av försöksområdet men anser en planering genom av länsarbetsnämnd meddelade igångsättningsstillstånd böra bestå i de orter som ej omfattas av försöksverksamheten.

Utskottet vill till en början understryka sin tidigare uttalade uppfattning om önskvärdheten i och för sig av att lagstiftningen om tillståndstvång för byggnadsarbete helt avskaffas. Detta kan emellertid, såsom departementschefen i förevarande proposition funnit och utskottet jämväl i sitt år 1959 avgivna utlåtande ansett, ske endast i den mån en motsvarande planering av byggnadsverksamheten i annan ordning kommit till stånd. En sådan planering måste med nuvarande förhållanden anses nödvändig såväl för att bibehålla hittills uppnådd utjämning av säsongvariationerna inom denna verksamhet, som för att fortsättningsvis möjliggöra ett rationellt användande av arbetskraften på området och för att kunna anpassa tillgängliga arbetskraftsresurser till den utveckling i tekniskt och rationellt hänseende som byggnadsindustrien genomgått under 1950-talet och i än högre grad synes komma att genomgå under 1960-talet.

De frivilliga överenskommelser som hittills träffats och som innebär, att parterna inom arbetsmarknaden på byggnadsindustriens område i samverkan med arbetsmarknadsmyndigheterna och berörda kommuner genomför den nödvändiga planeringen av byggnadsverksamheten, täcker för närvarande allenast en del av denna arbetsmarknad. Utskottet har sig bekant, att berörda parter numera enats om en betydande, successiv utökning av försöksverksamheten och att denna överenskommelse icke är begränsad till den tid lagstiftningen nu föreslagits skola gälla. Överenskommelsen omfattar för tiden fr. o. m. den 1 april innevarande år ett femtontal samarbetsnämnder och berör över åttio kommuner. I ett helt län, nämligen Östergötlands län, har till följd av överenskommelsen kravet på igångsättningstillstånd eftergivits.

Det ovan sagda ger vid handen, att utskottet finner erforderligt, att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete erhåller förlängd giltighet. Vid bedömning av frågan hur giltighetstiden bör bestämmas måste — förutom den tidrymd som kan krävas för ett utbyggande av verksamheten med samarbetsnämnder — beaktas det förhållandet att på vissa orter förutsättningar för en sådan frivillig samverkan varom ovan talats helt eller delvis saknas. Utskottet har för närvarande icke möjlighet att redovisa något alternativ, som i sådana fall kan ersätta den form för den nödvändiga planeringen av byggnadsverksamheten som nu sker genom byggnadsregleringen. Med hänsyn särskilt härtill finner sig utskottet böra förorda, att — med bifall till propositionen och med avslag å motionerna I: 549 och II: 651 i vad därigenom yrkats, att lagen »måtte upphävas med giltighet fr. o. m. 30 juni 1961» — lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1963.

Utvecklingen mot en ökad planering genom lokala samarbetsnämnder bör givetvis icke ske snabbare än att nämnderna hinner uppbyggas och organiseras på ett tillfredsställande sätt. Utskottet förutsätter emellertid, att utbyggandet av denna verksamhet sker med all den skyndsamhet som är möj-

lig. Utskottet anser det vidare nödvändigt, att Kungl. Maj:t under den närmaste tiden utarbetar och framlägger förslag till åtgärder, avsedda att åga tillämpning på de orter där tillräckliga förutsättningar för inrättande av samarbetsnämnder saknas. Härvid utgår utskottet från att en generell planering i annan form än genom krav på igångsättningstillstånd enligt nu gällande lag bör kunna realiseras i så god tid före den 30 juni 1963 att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete då icke skall behöva erhålla förlängd giltighet.

Med ovanstående uttalande av utskottet torde väsentligen ha tillgodosetts dels syftet med motionerna I: 548 och II: 650 och dels den hemställan angående bibehållande och vidareutveckling av de lokala samarbetskommittéerna som framförts i motionerna I: 549 och II: 651.

Vad beträffar yrkandet i sistnämnda två motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående planeringen av den offentliga byggnadsverksamheten vidhåller utskottet i denna fråga den uppfattning som kommit till uttryck i utskottets utlåtande nr 17/1959. I nämnda utlåtande uttalades, att även om den uppfattningen vore riktig att olägenheterna av säsongvariationerna till väsentlig del skulle avlägsnas, om stat och kommun vid sitt byggande i första hand utnyttjade vintrar — vilket utskottet bestred — förslaget skulle innebära, att huvuddelen av den totala fördyring, som vinterbyggandet medför för byggherren, skulle drabba det allmänna, något som utskottet självfallet icke kunde godtaga.

Utskottet får således hemställa,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 549 och II: 651 i vad därigenom yrkats att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete »måtte upphävas med giltighet fr. o. m. den 30 juni 1961» — måtte bifalla förevarande proposition;

B. att det i motionerna I: 549 och II: 651 framförda yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss anpassning av den offentliga byggnadsverksamheten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

C. att riksdagen måtte anse nyssnämnda två motioner i övrigt ävensom motionerna I: 548 och II: 650 besvarade med vad utskottet ovan i utlåtandet anförde.

Stockholm den 28 februari 1961

På tredje lagutskottets vägnar:

HANS LEVIN

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Göran Karlsson, Georg Carlsson, Kristiansson, Ebbe Ohlsson, Akesson, Knut Johansson, Wirmark och Gunnar Pettersson;

från a n d r a kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Nyberg, Munk-tell, fru Torbrink, herrar Svenning, Carlsson i Stockholm och Grebäck.